

Hibajavító kódok

Témavázlat

◆ Hibajavító kódolás

❖ Blokk-kódok

- Hamming-távolság, Hamming-súly
- csoportkód
- S^n -beli u középpontú t sugarú gömb
- hibajelző képesség
- minimális távolságú dekódolás
- hibajavító képesség
- Hamming-korlát, tökéletes kód

❖ Lineáris kódok

- Generátor- és paritásellenőrző mátrix
- Kódolás lineáris kóddal
- Singleton-korlát, maximális távolságú kód
- Hamming-kód
- BCH-kód
- Polinomkódok

❖ Irodalomjegyzék

Hibajavító kódolás

A csatornán áthaladó jelsorozat szükségszerűen időnként meghibásodik.

Hibajavító kódolás esetén a szükségesnél több jelet rendelünk hozzá az üzenetekhez, és ez a redundancia teszi lehetővé, hogy felismerhessük, ha hiba történik, illetve a keletkező hibát kijavíthassuk.

A hibafelismerés, illetve a hibajavítás mindig csak bizonyos számú hibáig működik helyesen.

Definíció:

K *blokk-kód*, ha $A, S \neq \emptyset$ véges halmazok, $f: A \rightarrow S^*$ injektív leképezés, $K=f(A) \subseteq S^n$. K elemei a *kódszavak*.

1. példa

Az üzenetek bináris jelsorozatok, az $S=\{0,1\}$ halmaz elemeiből épülnek fel.

Rendeljünk hozzá a kettő hosszú üzenetekhez öt hosszú kódokat a következő szabály szerint.

$$(0\ 0) \rightarrow (0\ 0\ 0\ 0\ 0)$$

$$(0\ 1) \rightarrow (0\ 1\ 1\ 1\ 0)$$

$$(1\ 0) \rightarrow (1\ 0\ 1\ 0\ 1)$$

$$(1\ 1) \rightarrow (1\ 1\ 0\ 1\ 1)$$

Négy elemből álló blokk-kód.

Ha a csatornán a $(0\ 1\ 0\ 0\ 0)$ jelsorozat érkezik, tudjuk, hogy hiba történt, hiszen ez a szó nem szerepel a kódszavak között.

Az n hosszú jelsorozatok halmazán távolságot definiálunk.

Definíció.

$S \neq \emptyset$ véges halmaz, $u, v \in S^n$, $K \subseteq S^n$.

u és v *Hamming távolsága* u és v különböző komponenseinek a száma.

$$d(u,v) = \left| \{i \mid 1 \leq i \leq n, u_i \neq v_i\} \right|.$$

Legyen az előbbiek mellett még $|K| \geq 2$.

K (*minimális*) *távolsága* az egymáshoz legközelebbi két kódszónak a távolsága.

$$d(K) = \min \{d(u,v) \mid u,v \in K, u \neq v\}.$$

Blokk-kód jelölése: (n, M) , vagy $(n, M)_s$ illetve $(n, M, d)_s$, ahol $M = |K|$ és $d = d(K)$.

A továbbiakban kizárólag blokk-kódokkal foglalkozunk.

Tétel.

A Hamming-távolság metrika az S^n halmazon:

bármely két S^n -beli vektornak létezik Hamming-távolsága, egy valós szám, amely kielégíti az alábbi három tulajdonságot:

- ◆ 1. $d(u,v) \geq 0$, és $d(u,v)=0 \leftrightarrow u=v$.
- ◆ 2. $d(u,v)=d(v,u)$.
- ◆ 3. $d(u,v) \leq d(u,w)+d(w,v)$. (Háromszög-egyenlőtlenség.)

Definíció.

Legyen S Abel csoport és $\underline{0}=\{0,\dots,0\}$, ahol 0 az S egységeleme.

$u \in S^n$ *Hamming súlya* az u nem nulla komponenseinek a száma.

$$w(u) = \left| \{i \mid 1 \leq i \leq n, u_i \neq 0\} \right|.$$

Ha K -nak van eleme a $\underline{0}$ -n kívül, akkor K (*minimális*) *súlya* a nem nulla elemei közül a minimális súlyúnak a súlya.

$$w(K) = \min \{w(u) \mid u \in K, u \neq \underline{0}\}.$$

2. példa.

$$(0\ 0) \rightarrow (0\ 0\ 0\ 0\ 0)$$

$$(0\ 1) \rightarrow (0\ 1\ 1\ 1\ 0)$$

$$(1\ 0) \rightarrow (1\ 0\ 1\ 0\ 1)$$

$$(1\ 1) \rightarrow (1\ 1\ 0\ 1\ 1)$$

Az $u=(0\ 1\ 1\ 1\ 0)$ és $v=(1\ 0\ 1\ 0\ 1)$ kódszavak távolsága
 $d(u,v)=4$

A kód távolsága: 3

A $z=(1\ 1\ 0\ 1\ 1)$ sorozat súlya: $w(z)=4$

A kód súlya: 3

Definíció.

Legyen K blokk-kód. K *csoportkód*, ha S Abel-csoport és $K \leq S^n$
(K részcsoport S^n -ben, a művelet a komponensenként végzett S -beli művelet.)

3. példa.

Az 1. példa S halmaza legyen F_2 a kételemű test.

$$(0 \ 0) \rightarrow (0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 0)$$

$$(0 \ 1) \rightarrow (0 \ 1 \ 1 \ 1 \ 0)$$

$$(1 \ 0) \rightarrow (1 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1)$$

$$(1 \ 1) \rightarrow (1 \ 1 \ 0 \ 1 \ 1)$$

F_2 az összeadásra csoportot alkot.

Az F_2 elemeiből készített n hosszú vektorok is csoportot alkotnak az elemenkénti összeadásra nézve.

A K kódhalmaz részcsoport S^n -ben, így K csoportkód:
bármely két kódszó különbsége is kódszó.

F_2 -ben $1 = -1$, ezért elegendő azt megvizsgálnunk, hogy bármely két kódszó összege is kódszó-e.

Definíció.

Legyen $S \neq \emptyset$ véges halmaz, $n \in \mathbf{N}^+$, $t \in \mathbf{N}$, $u \in S^n$.

Az S^n -beli u középpontú t sugarú gömb azokat a sorozatokat tartalmazza S^n -ből, amelyek u -tól legfeljebb t távolságra vannak.

$$C_t(u) = \{v \mid v \in S^n, d(u, v) \leq t\}.$$

4. példa.

Legyen K az 1. példabeli kód, $u=(0\ 0\ 0\ 0\ 0)$, $t=1$.

Az u körüli 1 sugarú gömbben a következő sorozatok vannak.

$(0\ 0\ 0\ 0\ 0)$

$(1\ 0\ 0\ 0\ 0)$

$(0\ 1\ 0\ 0\ 0)$

$(0\ 0\ 1\ 0\ 0)$

$(0\ 0\ 0\ 1\ 0)$

$(0\ 0\ 0\ 0\ 1)$

Figyeljük meg, hogy nincs a gömb elemei között a $(0\ 0\ 0\ 0\ 0)$ -t leszámítva kódszó, ami összhangban van azzal, hogy a kód távolsága nagyobb 1-nél (3).

Definíció.

Egy kód *t*-hiba jelző, ha tetszőleges üzenetben előforduló legfeljebb *t* számú hibát képes jelezni, *pontosan t*-hiba jelző, ha *t*-hiba jelző, de van olyan *t*+1 hiba, amit nem jelez.

Egy kód *t*-hiba javító, ha tetszőleges üzenetben előforduló legfeljebb *t* számú hibát képes javítani, *pontosan t*-hiba javító, ha *t*-hiba javító, de van olyan *t*+1 hiba, amit hibásan javít.

Minimális távolságú dekódolásról beszélünk, ha minden S^n -beli szóhoz a hozzá legközelebb eső (egyik) kódszót választjuk.

A minimális távolságú dekódolás nem mindig a leghelyesebb stratégia. Ez a helyzet például, ha a minimális távolság nagyon nagy.

5. példa.

Az 1. példa kódját alkalmazva tegyük fel, hogy a
 $(0\ 1\ 0\ 0\ 0)$ hibás jelsorozat érkezik.

Minimális távolságú dekódolás esetén a hozzá legközelebbi
kódszót, a

$(0\ 0\ 0\ 0\ 0)$ szót választjuk helyette.

4. tétel.

Legyen K blokk-kód, tehát $K \subseteq S^n$, és $d(K)=d$. A kód akkor és csak akkor t -hiba jelző, ha $t < d$,

pontosan t -hiba jelző, ha $t = d - 1$.

Minimális távolságú dekódolás esetén a d távolságú kód t -hiba javító, ha

$$t \leq \frac{d - 1}{2}$$

pontosan t -hiba javító, ha $t = \left\lfloor \frac{d - 1}{2} \right\rfloor$

Bizonyítás.

- ◆ Ha $t < d$, és t helyen romlik el valamelyik kódszó, nem kapunk másik kódszót, s így fel tudjuk ismerni, hogy hiba történt, tehát a kód minden t -hibát tud jelezni.

Ha azonban d helyen történt hiba, előfordulhat, hogy egy kódszó másik kódszóba megy át, s így nem érzékeljük, hogy hiba történt.

◆ Ha $t \leq \frac{d-1}{2}$

és legfeljebb t helyen romlott el valamelyik kódszó, akkor a hibás szó az eredetihez van legközelebb a kódszavak közül, tehát minimális távolságú dekódolásnál a hibát helyesen javítjuk.

Ha azonban a hibák száma $> \frac{d-1}{2}$

akkor előfordulhat, hogy az elromlott szó az eredetitől különböző más kódszóhoz kerül közelebb, vagy több kódszótól is ugyanolyan távolságra van, és így minimális távolságú dekódolásnál a hibát rosszul javítjuk.

6. példa.

Legyen $S=F_2$ a közleményszavak pedig k hosszú sorozatok.

Állapítsuk meg az alábbi kódok minimális távolságát, hibajelző- és hibajavító képességét.

- ◆ Kétszeri ismétlés kódja. A kódszót megkapjuk, ha a közleményszót kétszer egymás után leírjuk
közleményszó: $(\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k)$
kódszó: $(\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k \alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k)$

A kódszavak $n=2k$ hosszúak.

Az n hosszú bináris szavak közül azok a kódszavak, amelyekre az i -edik és $k+i$ -edik elem megegyezik minden $1 \leq i \leq k$ esetén.

A kód távolsága $d=2$, 1-hibajelző, hiba javítására nem alkalmas.
(Bizonyos 2-hibák nem derülnek ki, pl. ha az első és a $k+1$ -edik jegy hibás)

◆ Háromszori ismétlés kódja.

A kódszót megkapjuk, ha a közleményszót háromszor írjuk egymás után

közleményszó: $(\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k)$

kódszó: $(\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k \alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k \alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k)$

A kódszavak $n=3k$ hosszúak.

Az n hosszú bináris szavak közül azok a kódszavak, amelyekre az i -edik, $k+i$ -edik és $2k+i$ -edik elem megegyezik minden $1 \leq i \leq k$ esetén.

A kód távolsága $d=3$, 2-hibajelző, 1-hiba javító.

◆ Paritásvizsgálat kódja.

A kódszót megkapjuk, ha a közleményszó végére az elemek összegét írjuk.

közleményszó: $(\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k)$

kódszó: $\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_k \beta$ $\beta = \sum_{i=1}^k \alpha_i$

A közleményszó végére a kódba 1 vagy 0 kerül aszerint, hogy a közleményszó jegyeinek az összege páratlan vagy páros volt.

A kódszavak $n=k+1$ hosszúak.

Az n hosszú bináris szavak közül azok a kódszavak, amelyek páros sok 1-est tartalmaznak.

A kód távolsága $d=2$, 1-hibajelző, hiba javítására nem alkalmas.

Az 1. és 3. kód hibajelző és hibajavító képessége megegyezik, ugyanakkor az 1. kód hossza k értékével sokkal gyorsabban nő, mint a 3. kód hossza, tehát a 3. alkalmazása gazdaságosabb.

5. tétel.(Hamming-korlát)

t-hiba javító $(n, M, d)_s$ kód esetén $(s=|S|)$:

$$M \cdot \sum_{i=0}^t \binom{n}{i} (s-1)^i \leq s^n$$

Bizonyítás.

S^n -ben egy adott kódszótól i távolságra azok a szavak vannak, amelyek pontosan i helyen különböznek tőle. Az i különböző

helyet $\binom{n}{i}$ -féleképpen választhatjuk ki, mindegyik helyre $(s-1)^i$ jel kerülhet.

Az adott kódszó körüli t sugarú gömbben $\sum_{i=0}^t \binom{n}{i} (s-1)^i$

S^n -beli szó található, beleértve magát a kódszót is. M kódszavunk van. A kód t -hiba javító, ezért az M különböző kódszó körüli t -sugarú gömbök diszjunktak kell legyenek.

Összesen nem tartalmazhatnak több elemet, mint az S^n halmaz, vagyis s^n -et.

Definíció.

Az $(n, M, d)_S$ kód *tökéletes (perfekt)*, ha a Hamming-korlát egyenlőséggel teljesül.

7. példa.

Állapítsuk meg, hogy van-e 5 minimális távolságú 13 hosszú perfekt bináris kód?

$n=13$, $d=6$, és $\left\lfloor \frac{d-1}{2} \right\rfloor = 2$ így a kód $t=2$ -hibajavító.

Ha a közleményszavak k hosszúak, akkor a közleményszavak száma 2^k , ami megegyezik a kódszavak számával, $M=2^k$.

Ha a kód perfekt, akkor a Hamming-korlát egyenlőséggel teljesül:

$$2^k \left(\binom{13}{0} + \binom{13}{1} + \binom{13}{2} \right) = 2^{13} \quad 2^k \left(1 + 13 + \frac{12 \cdot 13}{2} \right) = 2^{13}$$
$$2^k \cdot 92 = 2^{13}$$

A jobb oldalon 2 hatványa áll, a bal oldalon szereplő 92 azonban nem 2 hatványa, ez az egyenlőség nem teljesülhet semmilyen k esetén. Ezért ilyen kód nem létezik